

Základná škola, Sídliisko II 1336, 093 01 Vranov nad Topľou

ENVIRONMENTÁLNA VÝCHOVA

*Inovovaný školský vzdelávací program Vzdelanie pre život
Inovovaný učebný plán*

Environmentálna výchova	9.roč.
Inovovaný štátny vzdelávací program	0
Inovovaný školský vzdelávací program	1
Spolu	1

1. Charakteristika učebného predmetu

Vyučovací predmet environmentálna výchova umožňuje chápať, analyzovať a hodnotiť vzťahy medzi človekom a jeho životným prostredím na základe poznávania ekologických procesov, ktorými sa riadi život na Zemi, geomorfologických a klimatických podmienok ovplyvňujúcich činnosť ľudí a ďalších živých organizmov. Rovnako významné je pochopenie sociálnych a kultúrnych vplyvov, ktoré determinujú ľudské hodnoty a správanie, vedomie individuálnej zodpovednosti za vzťah človeka k prostrediu ako spotrebiteľa a výrobcu. Tieto poznatky a schopnosti človeka determinujú proces intelektuálneho a praktického rozhodovania a uvedomovanie si vplyvov ľudskej činnosti na kvalitu života na Zemi.

Environmentálna výchova vedie k pochopeniu komplexnosti a zložitosti vzťahov človeka a životného prostredia vrátane všetkých rastlinných a živočíšnych organizmov. Hlavnou úlohou jej vyučovania na základnej škole je poskytnúť žiakom vedomosti vo vzájomných vzťahoch a súvislostiach a aplikovať ich do bežného života. Environmentálna výchova učí žiakov pozorovať, citlivo vnímať, rozumne konať, hodnotiť dôsledky správania ľudí, hľadať východiská a riešenia problémov a spôsoby ovplyvňovania ich životného prostredia. Žiaci by mali získať predstavu nie len o tom, aké je životné prostredie, ale tiež to, aké by mohlo byť.

Environmentálna výchova vychádza svojou podstatou z environmentalistiky ako vedy o životnom prostredí. Environmentalistika ako interdisciplinárna veda čerpá poznatky z ekológie, skúma mechanizmy pôsobenia človeka na ekosystémy a zaoberá sa prevenciou znečisťovania životného prostredia, nápravou vzniknutých škôd a prevenciou nežiaducich zásahov. Pod jej činnosť spadajú činnosti ochrany prírody, monitoring zložiek prostredia, využívanie prírodných zdrojov, nakladanie so zdrojmi energií, starostlivosť o ľudské zdravie a pod. Cieľom ekologického pôsobenia je nie len človek ekologicky gramotný, ale i aktívne

prejavujúci sa a obhajujúci svoje nesebecké postoje v prospech prírody a ľudského života na Zemi.

2. Ciele učebného predmetu

Cieľom environmentálnej výchovy žiakov základnej školy je formovať a rozvíjať také osobnostné kvality, ktoré ich urobia schopnými chrániť a zlepšovať životné prostredie. Environmentálna výchova má poskytnúť žiakom vedomosti a zručnosti na pochopenie javov a vzťahov v životnom prostredí, na riešenie problémov, ktoré súvisia so starostlivosťou o životné prostredie, s jeho ochranou a skvalitňovaním.

Hlavným cieľom environmentálnej výchovy na našej škole je naučiť žiakov poznať dôsledky svojej činnosti na životné prostredie, vytvárať hodnotovú orientáciu a postoje, ktoré sú v prospech životného prostredia. Dôležité je vzdelávanie k trvalo udržateľnému rozvoju osobnosti, zamerané hlavne na zvýšenie povedomia v oblasti separácie odpadov, ich následnej recyklácie a zhodnocovanie, trvalo udržateľnú energiu, čistú vodu, ovzdušie a pôdu. Environmentálna výchova a vzdelávanie je náročný a zložitý celospoločenský proces, ktorý patrí do oblasti celoživotného vzdelávania. Takto projektovaný dlhodobý zámer výchovno-vzdelávacej činnosti na všetkých školách je potrebné realizovať plnením konkrétnych úloh zacielených na tieto základné súčasti rozvoja osobnosti žiakov:

a) v oblasti vedomostí, zručností a schopností:

- schopnosť chápať, analyzovať a hodnotiť vzťahy medzi človekom a jeho životným prostredím na základe poznania zákonov, ktorými sa riadi život na Zemi,
- poznať a chápať súvislosti medzi vývojom ľudskej populácie a vzťahom k prostrediu v rôznych oblastiach sveta,
- poskytovať vedomosti, zručnosti a návyky, ktoré sú nevyhnutné pre každodenné konanie a postoje človeka k životnému prostrediu
- rozvíjať spoluprácu v pri ochrane a tvorbe životného prostredia na miestnej, regionálnej a medzinárodnej úrovni,
- pochopiť sociálne a kultúrne vplyvy, ktoré determinujú ľudské hodnoty a správanie, vedomie individuálnej zodpovednosti za vzťah človeka k prostrediu ako spotrebiteľa a výrobcu,
- hodnotiť objektivnosť a závažnosť informácií o stave životného prostredia a komunikovať o nich, racionálne ich obhajovať a zdôvodňovať svoje názory a stanoviská,
- schopnosť využívať informačné a komunikačné technológie a prostriedky pri získavaní a spracúvaní informácií, ako aj prezentácii vlastnej práce
- vyjadriť vlastný názor na životné prostredie ústnou, písomnou a dramatickou formou, zrozumiteľne a výstižne argumentovať,
- zhromažďovať, triediť, analyzovať údaje, interpretovať štatistické údaje o životnom prostredí,
- získavať, analyzovať, interpretovať a hodnotiť informácie o životnom prostredí z rozličných zdrojov, plánovať a organizovať aktivity alebo projekty týkajúce sa životného prostredia,

- identifikovať príčiny a následky environmentálnych problémov, formovať správny názor a úsudok na jednotlivé environmentálne problémy a ich riešenie,
- pracovať kooperatívne, v skupinách, vypočuť a rešpektovať názory spolužiakov

b) v oblasti postojov a hodnôt

- vnímať život ako najvyššiu hodnotu,
- pochopiť význam udržateľného rozvoja ako pozitívnej perspektívy ďalšieho vývoja ľudskej spoločnosti,
- posilňovať pocit zodpovednosti vo vzťahu k živým organizmom a ich prostrediu,
- podporovať aktívny prístup k tvorbe a ochrane životného prostredia prostredníctvom praktickej výučby,
- posilňovať pocit zodpovednosti vo vzťahu k zdravému životnému štýlu a k vnímaniu estetických hodnôt prostredia,
- schopnosť vnímať a citlivo pristupovať k prírode a prírodnému a kultúrnemu dedičstvu,
- prehlbovať, rozvíjať a upevňovať hodnotový systém v prospech konania k životnému prostrediu,
- rozvíjať schopnosť kooperovať v skupine, deliť si úlohy, nieť zodpovednosť.

Kľúčové kompetencie

Environmentálne aktivity rozvíjajú tieto kľúčové postoje a kompetencie žiakov:

- vytvoriť si pozitívny vzťah ku prírode a životnému prostrediu a aktívne sa podieľať na ich ochrane,
- uplatňovať estetické a ekologické hľadiská pri pretváraní životného prostredia,
- podieľať sa na ochrane kultúrnych a historických hodnôt,
- formovať základné sociálne návyky potrebné na komunikáciu s ľuďmi a ich praktické uplatňovanie,
- v praxi uplatňovať humanitné zásady vzťahov medzi ľuďmi a ekologické zásady vo vzťahu k životnému prostrediu,
- vytvárať predpoklady pre estetické vnímanie krajiny, vnímať krásu prostredia,
- rešpektovať práva a názory iných ľudí,
- vytvárať vlastné názory ako základ na sústavnejšiu a dokonalejšiu orientáciu pri posudzovaní a hodnotení javov ľudského a občianskeho života.

3. Témy, tematické celky

9. ročník

Tematické celky

- 1. Vzťah človeka k životnému prostrediu**
- 2. Princípy fungovania prírodného prostredia**
- 3. Nástroje ochrany a tvorby životného prostredia**
- 4. Činnosť človeka a životné prostredie**
- 5. Skúmanie prírodných procesov a zmien v prostredí**

Medzipredmetové vzťahy uplatňované vo vyučovaní environmentálnej výchovy rozvíjajú schopnosť žiaka uplatniť svoje vedomosti v nových situáciách. V nových väzbách v príbuzných predmetoch sa dotvárajú názory a presvedčenie žiakov, ktoré sa premietajú do ich konania.

Environmentálna výchova má úzke medzipredmetové vzťahy s každým vyučovacím predmetom a je možné ju aplikovať vo vyučovaní biológie, geografie, chémie, fyziky, ale aj matematike, slovenskom jazyku, či výchovách ako výtvarná, náboženská a etická, telesná a športová a hudobná.

Prierezové témy sú povinnou súčasťou obsahu vzdelávania, ktoré sa spravidla prelínajú cez vzdelávacie oblasti. Uplatňujú sa ako integrovaná súčasť vzdelávacieho obsahu oblastí vzdelávania a vhodných vyučovacích predmetov. Prierezové témy pomáhajú vnímať jednotlivý učebný predmet ako súčasť celkového vzdelávania, poskytujú možnosť prezentovať žiakom vzájomnú súvislosť a prepojenosť ľudského poznania a poznávania. Zaraďované budú nasledovné prierezové témy:

- **Osobnostný a sociálny rozvoj** - spoznávať samého seba - poznať dôsledky stresu na zdravie, rozvíjať princíp neublížovania, spolupráce a ochrany. Rozvíjať pozitívnu klímu v triede, komunikáciu a riešenie konfliktov.
- **Výchova k manželstvu a rodičovstvu** - poznať význam zdravého prostredia pre slušný, zdravý život a výchovu detí.
- **Mediálna výchova** - porozumieť pravidlám fungovania mediálneho sveta a primerane sa v ňom orientovať, dokázať si uvedomiť negatívne mediálne vplyvy.
- **Multikultúrna výchova** – rozoznať a rešpektovať príslušníkov iných kultúr, rozvíjať toleranciu, rešpekt k ľudským právam a akceptáciu kultúrnej rozmanitosti. Rozvíjať prosociálne správanie a konanie vo vzťahu k odlišnosti.
- **Ochrana života a zdravia** - uvedomenie si vlastných vedomostí a schopností vzhľadom na vlastné zdravie a kvalitu života.

4. Požiadavky na výstup

Tematický celok: Vzťah človeka k prostrediu

Žiak na konci vie/dokáže:

- ✓ nakresliť/napísať/zahrať, prípadne iným spôsobom vyjadriť, čo sa mu v prírode páči alebo nepáči,
- ✓ opísať /nakresliť tú časť svojho okolia, ktorú neodpozoroval inde,
- ✓ vyjadriť svoj pozitívny/negatívny názor na životné prostredie v okolí školy/domova/regiónu,
- ✓ zdôvodniť svoje vyjadrenia vo vzťahu k prírode a životnému prostrediu,
- ✓ rešpektovať prírodu a jej zákonitosti, citlivo pristupovať k jej zložkám.

Tematický celok: Princípy fungovania prírodného prostredia

Žiak na konci vie/dokáže:

- ✓ vysvetliť význam ekosystému v okolí školy/domova pre človeka a iné organizmy,
- ✓ identifikovať zložky ekosystému v okolí školy/domova,

- ✓ pozorovať v okolí školy/domova vzťahy a prepojenie organizmov s prostredím v ktorom žijú,
- ✓ monitorovať potravné vzťahy medzi organizmami v okolí školy/domova,
- ✓ diskutovať o príčinách a následkoch narušenia potravného reťazca.

Tematický celok: Nástroje ochrany a tvorby životného prostredia

Žiak na konci vie/dokáže:

- ✓ monitorovať spotrebné správanie seba, svojich spolužiakov/členov rodiny a vysvetliť vplyv takéhoto správania na životné prostredie,
- ✓ naplánovať a zrealizovať projekt zameraný na šetrenie prírodných zdrojov prostredníctvom zníženia spotreby v domácnosti/škole,
- ✓ diskutovať o jednotlivých etapách životného cyklu výrobkov a posúdiť ich vplyv na životné prostredie, vyhotoviť plagát/prezentáciu,
- ✓ priradiť k výrobkom alternatívy šetrnejšie k životnému prostrediu a posúdiť ich výhody/nevýhody,
- ✓ zistiť, či nejaká organizácia (združenie, skupina) v jeho okolí realizuje environmentálne aktivity, prípadne sa do týchto aktivít zapojiť,
- ✓ navrhnúť a uskutočniť konkrétnu aktivitu v prospech ochrany a tvorby životného prostredia,
- ✓ v skupine naplánovať environmentálnu aktivitu, podieľať sa na jej realizácii a posúdiť splnenie cieľov,
- ✓ propagovať a prezentovať environmentálne aktivity triedy/školy,
- ✓ navrhnúť vhodný spôsob propagácie kultúrnych a prírodných osobitostí regiónu a zrealizovať ho.

Tematický celok: Činnosť človeka a životné prostredie

Žiak na konci vie/dokáže:

- ✓ identifikovať aktuálne environmentálne problémy v triede/škole/okolí školy/domova a ich dôsledky z rôznych pohľadov,
- ✓ diskutovať o príčinách a následkoch environmentálneho problému v okolí školy/domova/regiónu kedysi a dnes,
- ✓ s pomocou učiteľa identifikovať konflikt záujmov rôznych skupín pri využívaní prírodných zdrojov,
- ✓ navrhovať riešenia, zhodnotiť možné problémy a riziká, formulovať a zdôvodňovať vlastné stanovisko,
- ✓ navrhnúť spôsob, akým by žiak osobne prispel k riešeniu environmentálneho problému/konfliktu,
- ✓ monitorovať zmeny v prirodzenom kolobehu látok spôsobené ľudskou činnosťou v okolí školy/domova/regiónu a diskutovať o nich, identifikovať prejavy a príčiny narušenia vzťahov medzi organizmom a prostredím,
- ✓ diskutovať o vyčerpávaní prírodných zdrojov, jeho dôsledkoch a využívaní možných alternatívnych zdrojov,
- ✓ zistiť stav a potenciál využívania obnoviteľných zdrojov energie v svojom okolí/regióne,
- ✓ na konkrétnych príkladoch identifikovať pozitívny/negatívny vplyv životného prostredia na zdravie človeka a navrhovať riešenia na zníženie negatívneho vplyvu.

Tematický celok: Skúmanie prírodných procesov a zmien v prostredí

Žiak na konci vie/dokáže:

- ✓ naplánovať bádateľskú aktivitu,
- ✓ formulovať výskumné otázky environmentálnej bádateľskej aktivity,
- ✓ navrhnúť spôsoby získavania údajov,
- ✓ získať údaje bádateľskou činnosťou,
- ✓ spracovať získané údaje,
- ✓ vyhodnotiť získané údaje,
- ✓ porovnať údaje získané vlastnou aktivitou s údajmi z rôznych dôveryhodných zdrojov,
- ✓ prezentovať a zdieľať závery svojej bádateľskej aktivity.

Námety na tvorbu projektov:

Negatívne dôsledky odlesňovania na životné prostredie. Odpady a spôsoby hospodárenia s odpadmi. Ochrana prírody a kultúrnych pamiatok . Zmeny v krajine.

Inovované učebné osnovy sú totožné so vzdelávacím štandardom ŠVP pre vzdelávací predmet Environmentálna výchova – nižšie stredné vzdelávanie.

5. Metódy a formy práce – stratégie vyučovania

Pri voľbe vyučovacích metód a foriem prihliadame na vzbudenie záujmu žiakov o učebnú činnosť zacielené na dosiahnutie stanovených cieľov a kľúčových kompetencií žiakov.

Motivačné metódy využijeme na vzbudenie záujmu žiakov o učebnú činnosť, akými sú:

- **motivačné rozprávanie** (citové približovanie obsahu učenia)
- **motivačný rozhovor** (aktivizovanie poznatkov a skúseností žiakov),
- **motivačný problém** (upútanie pozornosti prostredníctvom nastoleného problému)
- **motivačná demonštrácia** (vzbudenie záujmu pomocou ukážky)

Expozičné metódy používané pri vytváraní nových poznatkov a zručností:

- **rozprávanie** (vyjadrovanie skúseností a aktívneho počúvanie)
- **vysvetľovanie** (logické systematické sprostredkovanie učiva)
- **rozhovor** (verbálna komunikácia formou otázok a odpovedí na vyjadrenie faktov, otázok na pozorovanie, posúdenie situácie, hodnotenie javov, rozhodovanie)
- **beseda** (riešenie aktuálnych otázok celým kolektívom)
- **demonštračná metóda** (demonštrácia obrazov, modelov, prírodnín)
- **pozorovanie** (cieľové systematické vnímanie objektov a procesov)
- **manipulácia s predmetmi** (praktické činnosti, experimentovanie, pokusy, didaktická hra)
- **inštruktáž** (vizuálne a auditívne podnety k praktickej činnosti, vedenie žiakov k chápaniu slovnému a písomnému návodu)

Problémové metódy majú v tomto predmete významné miesto:

- **heuristická metóda** (učenie sa riešením problémov založenom na vymedzení a rozbere problému, tvorbe a výbere možných riešení a vlastnom riešení)
- **projektová metóda** (riešenie projektu, komplexná praktická úloha, problém, téma, ktorej riešenie teoretickou aj praktickou činnosťou vedie k vytvoreniu určitého produktu)

Aktivizujúce metódy:

- **diskusia** (vzájomná výmena názorov, uvádzanie argumentov, zdôvodňovanie za účelom riešenia daného problému),
- **situačná metóda** (riešenie problémového prípadu reálnej situácie so stretom záujmov),
- **inscenačná metóda** (sociálne učenie v modelovej prevádzanej situácii, pri ktorej sú žiaci aktérmi danej situácie),
- **didaktické hry** (sebarealizačné aktivity na uplatnenie záujmov a spontánnosti) - **kooperatívne vyučovanie** (forma skupinového vyučovania založená na vzájomnej závislosti členov heterogénnej skupiny).

Fixačné metódy sú neoddeliteľnou súčasťou vyučovania, napríklad **metódy opakovania, precvičovania**, (ústne a písomné opakovanie, opakovanie s využitím učebnice a inej literatúry, domáce úlohy).

Pre realizáciu cieľov sú dôležité **terénne pozorovania, praktické - pokus a pozorovanie** dostupných prírodných procesov na podporu chápania vzájomných vzťahov a ich významu. Pri pozorovaniach uprednostníme živé biologické objekty. Zvýšime dôraz na **samostatné učenie** prostredníctvom informačnej a komunikačnej techniky a experimentovanie (samostatné hľadanie, skúšanie, objavovanie).

Organizačné formy:

- **vyučovacia hodina** (základného, motivačného, expozičného, fixačného, aplikačného, diagnostického typu), - **terénne pozorovania**,
- **praktické aktivity, projekt a exkurzie** budú volené podľa podmienok školy a regionálnych možností, pričom budeme dbať na dodržiavanie zásad bezpečnosti a ochrany zdravia žiakov.

Pri realizácii uvedených metód vyučovania kladieme dôraz hlavne na:

- krátkodobé a dlhodobé pozorovanie (pri praktických aktivitách, projekte)
- praktický nácvik zručností pri praktických aktivitách
- predvádzanie – názorné pomôcky, modely, obrazy, prírodniny ...
- uprednostnenie dialogických metód (rozhovor, diskusia, beseda) pred monologickými (rozprávanie, vysvetľovanie, výklad)
- prácu s odbornou literatúrou, prácu s textom
- samostatné učenie sa prostredníctvom IKT
- použite analyticko-syntetických, induktívno-deduktívnych a porovnávacích logických postupov pri vyučovaní
- využitie kognitívnych (hľadanie súvislostí) a zážitkových metód

6. Učebné zdroje

Zdroje informácií plniace obsah environmentálnej výchovy tvoria:

- bibliografická odborná literatúra, odborné časopisy, brožúrky, správy a pod.
- internetové servery relevantných odborných úradov, agentúr, Národných parkov a chránených prírodných rezervácií, univerzít, neziskových organizácií, občianskych združení, atď.
- učebnica: Environmentálna výchova a výchova k udržateľnému rozvoju 5 – 9. ročník základných škôl – Mgr. S Blahová a kol., Strom života, Bratislava, 2014
- edukačné videá
- školská záhrada

7. Hodnotenie predmetu

Vyučovací predmet environmentálna výchova v 9. ročníku budeme vyučovať podľa Inovovaného školského vzdelávacieho programu, predmet nebudeme hodnotiť známku. V zmysle metodických pokynov na klasifikáciu žiakov sa na vysvedčení a v katalógovom liste uvádza „absolvoval – neabsolvoval.“